

Жарких В. Ю.

ФІЛОСОФІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ / ОСОБИСТОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті розглянуто проблему ідентифікації в контексті кроскультурного впливу глобалізації.

Ключові слова: глобалізація, кроскультурний вплив, ідентифікація.

The article deals with the problem of identification in context of globalization's crosscultural influence.

Keywords: globalization, crosscultural influence, identification.

У відкритому комунікаційному просторі наших днів феномен глобалізації та його наслідки є даністю, яка впливає на розвиток усіх сфер людської діяльності. Особливо гостро вага результатів її впливу відчувається в контексті соціокультурних процесів, зокрема пов'язаних із модифікаціями й змінами почуття національної культурної ідентичності.

Рушійною силою глобалізаційних процесів є технологічні й економічні інтереси, але їхня дія охоплює значно більше коло круг процесів, які самі по собі не мають прямого відношення ні до технології, ні до економіки. Найважливіші ознаки глобалізації виявляються в соціальних та ідеологічних трансформаціях, зокрема, у їхніх кроскультурних взаєминах і наслідках. Політичний і економічний взаємовплив глобалізації на культуру й культури на глобалізацію несе надзвичайно велике семантичне навантаження, сума смислових відносин у якому формує структуру суспільства, світ його символіки, самобутність і відмінність його самоідентифікації. Сила її впливу на колективні уявлення, колективну пам'ять, соціальну мову, на всі категорії уяви й масової свідомості полягає в її подвійному русі. Характер цих процесів, як і їхні наслідки, виявляє й оцінюються й неоднозначно. Залежно від стану соціального клімату, особливо в періоди соціальної напруги, вони великою мірою сприяють загостренню суперечностей і провокують незгоду. На тлі порушень соціальної злагоди порушується координація тенденцій інтеграції і роз'єднання, консенсусу і незгоди. Посилення чи послаблення кожної з них або їхнє активне протистояння відтворює й спрямовує суспільні надії, які сприяють об'єднанню або прагненню до сепаратизму. Дисбаланс між цими двома тенденціями руйнує гармонію в суспільстві.

Для того щоб проаналізувати цю проблему, звернімося до філософії прагматизму, для засновників якої вона була яскравою рисою життя. Як показав аналіз робіт В. Джеймса, Дж. Дьюї, Ф. К. С. Шиллера, Г. М. Каллена, логіка їхніх рефлексій може бути використана й у наші дні. Ми також звертаємося до праць

сучасних дослідників процесів глобалізації А. Дж. Гопкінса, Дж. Н. Пітерса, Н. Лумана, Г. П. Шиллера. Загальна тональність їхніх міркувань сходиться до визнання значення постулатів класичного прагматизму в усвідомленні й вирішенні сучасних проблем. Це твердження ґрунтується перш за все на постулаті плюралізму, на якому Джеймс заснував прагматизм. Згідно з цим постулатом людська реальність існує в системі безлічі форм, явищ і процесів, які доповнюють одне одного й співіснують одне з одним.

Унаслідок багатьох причин цілісність сучасних національних культур зазнала могутнього зрушення. На політичній мапі сьогодення важко знайти країну, населення якої має єдину культуру, розмовляє єдиною мовою, сповідає єдину віру. Міграційні процеси як усередині країни, так і за кордон, зростання політичної й економічної свободи, критичні зміни звичного способу життя сприяють корозії почуття культурної ідентичності й самосвідомості. Існування в ситуації культурної / мовної різниці / множини, новітніх біологічних експериментів породжує кризу ідентичності – утрачається опора, відчуття самого себе, розмивається не тільки все поле колективних уявлень, але й уся сфера символічного. Несумісність колишніх категорій уяви, соціальних надій, колективної пам'яті, соціальної мови з новими реаліями відчувається як окремими людьми, так і на державному рівні. Ці зміни великою мірою виникли як наслідок інтенсивних глобалізаційних процесів другої половини минулого століття.

У наші дні процеси глобалізації сприймаються як новітні тенденції розвитку світу. Проте комунікація й взаємообмін, як спосіб міжнародних відносин, не є винятковою ознакою сучасної епохи. Але сучасні глобалізаційні процеси відрізняються від минулих своїми масштабами, контентом і наслідками. Незалежно від терміна, яким цей процес визначався, міграції, переселення й пов'язана з ними взаємодія відбувалися протягом усього відомого історичного часу [1]. Відповідно до історичних ситуацій, що виникали, цілі, напрями й форми глобалізації періодично змінювалися. У цьому процесі, як правило, докорінним чином змінювалися часткові світи й самоідентифікація людей. У сучасній реальності когнітивні горизонти не тільки змінюються. Вони стають усе ближчими в просторовому й часовому завдяки доступності медійних технологій.

Культурний вплив глобалізації на сили взаємодії й самодетермінації, закладені в національній культурі, виявляється залежним від настроїв і тенденцій, що домінують у суспільстві. Він може сприяти як процесам зближення, так і роз'єднання в парадигмі соціальних кодів і переважаючої культури. Із найдавніших часів люди навчилися відрізняти себе від інших, що живуть «за горбом», на іншій галявині або за іншою горою. Питання про те, завойовувати, уникати, обертати в свою віру або асимілювати цих «інших», ніколи не втрачало своєї актуальності. Різні причини штовхали людей на суперництво, конфлікти й ворожнечу. Але практично завжди ситуація напруженості й незадоволення, яка часто закінчувалась озброєними зіткненнями, призводила до змін в уявленнях про індивідуальну й національну ідентичність і стосунки між людьми.

Усяке усвідомлення ідентичності проходить через сприйняття відношення.

Зіткнення з іншою культурою порушує сталі механізми функціонування суспільних структур і міжособових взаємин, формуючи подвійну ідею про ознаки тотожності й відмінності між ними [2]. «Чужість» і своєрідність іншої культури створює образ чужої реальності, незіставної з власними уявленнями, а в ставленні до носіїв цієї культури формується «образ ворога», одночасно привабливий і відштовхувальний. Незалежно від конкретного культурно-історичного контексту зовнішній щодо цієї групи або народу «ворог» сприймається як «чужий», незбагнений і небезпечний. У масовій свідомості це ставлення виявляється у формуванні психології ворожості, неприйняття, невиразного відчуття тривоги й загрози. Але, з другого боку, знайомство з чужими культурами сприяє виникненню нових загальнолюдських цінностей і розширенню діапазону ідентичності – як національної, так і індивідуальної.

Хоча інтеграційні тенденції глобалізації створюють нові можливості як для окремої людини, так і для суспільства в цілому, вони одночасно з цим породжують нові труднощі й конфлікти, сприяючи роз'єднанню й диференціації. Ідеологія сприйняття світу в історичній перспективі завжди ґрунтувалася на розділенні. Двома типами правового й соціокультурного вираження цього ставлення є, з одного боку, асиміляція, яка робить «іншого» юридично рівноправним, але не визнає за ним права на самобутність; із другого – сегрегація, яка закріплює наявну відмінність і позбавляє «іншого» якої-небудь можливості ставити питання про рівноправ'я. У тенденціях сучасних процесів глобалізації ці два типи культурної взаємодії виявляються з різною інтенсивністю й спрямованістю завдяки необмеженим можливостям засобів зв'язку й інтерактивної комунікації.

Кожна проблема, релевантна в контексті міжособистих / міжнародних відносин і контактів, випробовує подвійний вплив інтеграції / сепарації й напруги від їхнього протистояння. Взаємодія цих тенденцій розвитку не завжди буває ясно вираженою. Кожна з них, періодично виступаючи на перший план, протікає активно й нерівномірно. Інтеграція, зокрема, відбувається активно, а не пасивно й непомітно. Вона здійснюється в появі нових політичних курсів, створення нових інститутів і зміни тих, що існують. Для ефективної адаптації в масштабі глобальної системи, ухвалюються нові, засновані на широких культурних підставах, моделі соціального життя і інтелектуального ставлення. Вони будуються з урахуванням особливостей національних традицій, цінностей, інститутів і ресурсів із тим, щоб найбільш адекватно служити як національним інтересам, так і забезпечити успішну співпрацю на локальному / глобальному рівні. Але, з другого боку, глобалізація виявляється й у процесах диверсифікації й роз'єднання. Сьогодні внаслідок глобалізаційних процесів зросла мобільність населення країн, у яких раніше багато поколінь століттями проживали на одному місці. Усе більше й більше людей мають можливість пересуватися по світу не тільки як мігранти в пошуках нового місця проживання, навчання або роботи. Зростає потік туристів і студентів, які відвідують інші країни й можуть залишатися там невизначено тривалий час. У результаті в кожній державі зростає, з одного боку, різноманітність складу її постійного населення, а з другого – з'являються різного роду навантаження, пов'язані з необхідністю підтримання й

презентації як своїх громадян за кордоном, так і іноземців у себе вдома. Взаємодія цих протидійних процесів не обов'язково виражається в конфронтації, хоча нерідко викликає протести й виливається в прояви громадянської непокори.

В інтелектуальному дискурсі зміст і масштаби кроскультурного взаєпроникнення обговорюються давно й детально. Але в інтерпретації значимості кроскультурних процесів в контексті культурної ідентичності та визначення методів гармонізації їх впливу на становлення людського життєвого досвіду немає достатнього консенсусу. Починаючи з середини XIX ст. ця проблема була у фокусі філософських дискусій у США, результати яких кристалізувалися у філософії прагматизму.

Американське суспільство з самого початку складалося із різних народів. Якість взаємин між ними мала пріоритетне значення. Прагматисти-класики пропонували новий підхід до розуміння незгод і суперечностей у контексті культурного розмаїття. Вони не були згодні ні з теорією асиміляції «плавильного котла» – «*smelting pot*», – запропонованої ще Р. Емерсоном, ні з ідеєю сегрегації «вищості білої Америки» – «*supremacy of white America*». Унаслідок обох цих теорій виникає уніфікована культура. Прагматисти прагнули примирити культурну реальність, а не нав'язувати або нівелювати етнічні культурні особливості. На противагу цим концепціям Г. М. Каллен [3] пропонував іншу метафору – *orchestra* – оркестр, де гармонія культур створює симфонію цивілізації. Його постулати виходили з необхідності визнання культурного плюралізму як даності американської дійсності, заснованої на «конфедерації культур» [3], тобто позитивній динамічній інтеракції мінливих соціальних культурних відносин. Дж. Дьюї писав [4, с. 147], що культурне розмаїття не є загрозою суспільній злагоді або культурній ідентичності. Воно є можливістю збільшити свободу й взаєморозуміння в суспільстві, тому що різні культури як «будівельні блоки» [5] створюють суспільну гармонію, яку культурний уніформізм руйнує. В. Джеймс [5, с. 29] пропонував прагматичний метод і засновував його на постулаті, що всі людські розбіжності й різниці так чи інакше сходять до ймовірних різниць, які завдяки ним виникають у людській практиці. Для того щоб зрозуміти їх значення, треба визначити, які практичні наслідки або уявлення можна від них чекати і які реакції треба готувати.

Сучасний світ є інтегрованим, але не гармонійним цілим. Це єдиний, але різноманітний, заснований на спільних духовних і інтелектуальних цінностях світ, схильний до фрагментації [6, с. 27]. У філософії прагматизму ця ситуація виражається поняттям плюралізму реальності, поданої як «єдність різнорідної множини» [5, с. 63]. У такому світі різні частини реальності стикаються через внутрішні і зовнішні зв'язки, взаємодіючи і змінюючись відповідно до загальних тенденцій світового процесу. Цей загальний постулат отримав розвиток у понятті «культурний плюралізм» [3], у якому стверджується, що в плюралістичній культурі самотутні культури не тільки співіснують, але й сприяють збереженню інших культур, підтримуючи їхній розвиток. Глибинна ідея цієї концепції полягає в тому, що культурна різноманітність і національна гордість цілком сумісні одна з одною.

У процесі глобалізації контакт між різними культурами став не тільки можливий,

але перетворився на тісний взаємообмін. Люди, відвідуючи різні країни світу, на своєму власному досвіді опиняються в ситуації культурного й мовного розмаїття. Вони починають розуміти й визнавати чужі культури, унаслідок чого уявлення про расу й національність змінюються. У контексті культурного плюралізму їхня власна самобутня національна культура з монокультури, звичної і знайомої, перетворюється на мультикультуру. Мультикультура, як найбільш адекватне визначення культури й усього способу життя людей, у реаліях сьогоdnішнього світу стала очевидною неминучістю. Особливість її впливу на окремі самобутні культури також виявляється в подвійних напрямках. Із одного боку, в ній виділяється яскраво виражена тенденція до уніфікації й стандартизації, але, із другого, зберігається своєрідність місцевих, локальних культурних ознак. Сучасні суспільства є мультикультурними самі по собі, оскільки структура кожного з них складається з безлічі різних видів, образів і стилів життя. Крім того, унаслідок змінного характеру глобалізації виникнення нових соціальних пріоритетів і особистих преференцій як суспільство, так і його суб'єкти вимушені постійно адаптуватися до нових реальностей [1, с. 93]. Наслідки впливу глобалізації на створення мультикультури сприяють не тільки появі нових культурних моделей, але й модифікують культуру, властиву цьому суспільству. Не лише суспільства, але й люди стають мультикультурними. Це створює умови для розуміння й діалогу культур. Ґрунтом для цього є багатогранність і пластичність культури як феномена, який виражає особливості історичного часу розвитку суспільства й адекватно корелює з його вимогами щодо визначення індивідуальної й соціальної ідентичності.

У сучасному світі ідентичність формується умовами ширшого масштабу, ніж одинична культура. Під час свого розвитку глобалізація охопила безліч процесів, які складають канву взаємодії світової спільноти [7, с. 181]. Ці процеси охоплюють не лише трансформацію просторової організації соціальних відносин і міжнародної співпраці. Мультикультура глобалізації кардинальним чином впливає на принципи самоідентифікації культури як в особистому, так і національному вимірах. На тлі стрімко змінного світу змінюється уявлення про культуру як про якийсь незмінний об'єм інформації, властивий і релевантний виключно певному місцю й часу. Інформація, що несе принципи глобалізаційної мультикультури, розповсюджується незважаючи на просторові й часові бар'єри й усупереч ним. Її вплив сприяє розвитку кроскультурних контактів, а за ними виникненню нових категорій свідомості й ідентичності, у яких утілюються елементи різнорідних культур. Одним із її важливих результатів є розширення інтелектуальних горизонтів, яке в ідеалі повинно привести до більш гармонійного й толерантного ставлення до «чужості» всього, що перебуває за межами конкретного будинку або конкретної країни. Ідеологія настороженості й неприйняття, що створила образ «ворога», зміниться світоглядом плюралізму, пропонованого філософією прагматизму. У світогляді, заснованому на логічно й емоційно усвідомленому визнанні значущості й рівності культур, образ «ворога» втратить свою зловісну силу. Йому на зміну виникне образ гармонійного, толерантного суспільного життя, у якому різні унікальні культурні ідентифікації розвиваються в контексті глобальної мультикультури, не втрачаючи своєї

самобутності.

Мультикультура глобалізації не викоренила конфлікти, але вона обґрунтувала передумови для зближення країн і людей в межах концепції сучасної індивідуальної / суспільної ідентичності. У контексті цієї концепції створюється парадигма плюралістичного сприйняття світу й пропонується новий тип соціальної «включеності» [7, с. 67], в умовах якої кожен може відчутися особистістю, а не просто індивідуумом. Але, із другого боку, мультикультура глобалізації розповсюджується через потоки об'ємів інформації незалежно від відстаней і часу. Як правило, потік глобальної інформації – «супершвидка дорога» (superhighway) [8, с. 172] – контролюється й спрямовується інтересами певної країни для досягнення своїх цілей. Виникає природне філософське питання: якою мірою в контексті мультикультури цей процес вторгається в загальноприйняті зразки людської поведінки, у традиційні світогляди й ціннісні орієнтації, як він модифікує й збагачує / руйнує їх. Різноманітність культурних впливів вносить хаос і дезорієнтацію в звичний плин думок, сталі норми, прийняті поняття про цінності й духовність, багатовікові традиції й сталий спосіб життя [8, с. 29]. В усвідомленні й розумінні однієї з важливих універсалій буття й самосвідомості особистості й суспільства – ідентичності – відбуваються спотворення й порушення. У процесі глобалізації культурна ідентичність продовжує залишатися домінантним чинником, що формує людські асоціації й антагонізми. Історично й соціально людські взаємини ґрунтуються на кровній спорідненості, спільній вірі й загальноприйнятих соціальних інститутах. Люди тому прагнуть дистанціюватися від усього, що відрізняється або не схоже на їхнє звичне оточення, і знайти стійкість ідентичності й захисту.

Сьогоденна глобалізація є поняттям уніформації культури, переважно за західним зразком. Хоча в цьому процесі присутні більше чинників, що сприяють зближенню й взаємодії різних культур, ніж їхньому роз'єднанню, виникають сумніви морального характеру, пов'язані з нівелюванням ідентичності й самобутності локальних культур. Виникнення в результаті глобальної дії стандартів подібності порушує автономію інших культур, руйнуючи колективну вільну волю [8, с. 156]. Дотримання традицій, збереження самобутності й автономності сутності культури вимагають виразу волі і преференцій її носіїв у вільному виборі. Але в мінливому світі культура не має абсолютної стабільності. Її стандарти змінюються, тому мультикультурна ситуація вимагає уміння орієнтуватися на прагматично корисний вибір, який припускає перевірку, коректування й перегляд одного разу знайдених або вивчених стандартів [9, с. 205]. Глобалізація пригнічує вільну волю вибору. Право вільного вибору здійснюється в процесі медіації [2] і є нічим іншим, як ставленням, яке диференціює одну річ від іншої. Якщо цієї іншої речі немає, вибір не може бути вільним, крім того, він стає псевдовибором [9, с. 212]. У цьому випадку відсутність різноманітності руйнує конкретну єдність естетичного й морального сприйняття, оскільки краса й щастя виявляються в різноманітності форм і сенсів, а не в рутині й одноманітності. Уторгнення й присутність іншої культури сприймається як процес, що призводить до руйнування принципів самоідентифікації, що позначається на суб'єктивному переживанні людиною своєї особистої й національної

індивідуальності. Образ «ворога» не руйнується, але викликає глобальне зрушення в національній самоідентифікації й державній самодетермінації, що існували довгі роки. Виникнення таких почуттів означає зневагу до недоторканності й порушення державних кордонів суверенних держав з метою потенційних економічних і політичних інтересів. В Україні це призвело до виникнення громадянської ненависті, якої ніколи раніше не було.

Однак, із другого боку, ці ж процеси показали актуальність і необхідність визнання рівних прав для різних культур. Більшість сучасних політичних доктрин будується на принципі дотримання права національної й особистої ідентичності. Їхні зміст і цілі виражаються по-різному. У деяких із них розробляються стратегії сепаратистських націоналістичних рухів, в інших подані вимоги рівноправ'я й інтереси меншин, які в історичній перспективі зазнавали тиску й досі применшені в громадянських і соціальних правах. Інформаційна революція, яка супроводжує глобалізаційні процеси, широко й наочно сприяє розповсюдженню новинних повідомлень, унаслідок чого суперечності й незгоди в оцінці культурного впливу всесвітньої інтеграції на сприйняття й розуміння проблеми ідентичності стали предметом широкої дискусії. Під час глобального дискурсу деякі країни, що існують у вигляді анклавів у межах національних держав, дістали можливість ідентифікувати себе як окремі нації й вимагати права на самовизначення.

Одним із важливих наслідків глобалізації стало все більш глибоко усвідомлене переконання в об'єктивній цілісності світу, єдиного у своїй різноманітності. Неоднорідність і варіативність, гнучкість і пластичність політичних, соціальних, економічних і культурних обставин існували завжди. Вони існують у цей час, і завдяки ним у неповторній розмаїтості світу подана така різноманітність національних / особистих ідентичностей. Це зумовлено тим, що соціокультурний розвиток, незалежно від технології, набиратиме різних форм у контексті особливостей соціоекономічних умов простору й часу.

Дискусії з приводу оцінки наслідків глобалізації, а також дії в їхню підтримання / неприйняття продовжуються, не досягаючи однозначного розв'язання. Проблема культурних конфліктів у більшості з них трактується в термінах прагматичних опцій. Їхня спільна теза підкреслює, що немає однієї абсолютної культури чи ідентичності. Крізь усю свою історію люди вчилися одне в одного, якщо комунікація надавала таку можливість. Взаємовплив культур завжди був прагматичним і мав моральні й екзистенціальні підстави. Ні соціальний консенсус, ні суспільний прогрес не можуть бути досягнуті через насильство. У цих процесах потрібні вільна воля, спонтанність і відкритість. Примушення зменшує потенціал людей. Він ґрунтується на взаємодії й співіснуванні різниць та неоднаковостей. Злагода у мультикультурному соціумі досягається через різниці, а не всупереч їм. Роль держави не в тому, щоб нав'язувати однорідність культури, а в тому, щоб підтримувати її різні ідентичності. Логіка культурного плюралізму міститься в добровільній участі в соціальному житті з дотриманням гармонії взаємин, ґрунтованій на повазі. Розуміння плюралізму й розмаїття культури досягається не зверненням до логіки або до якогось ідеального зразка суспільних відносин. Воно

ґрунтується на плюралістичному ставленні людини в безпосередній актуальній ситуації спільної участі в соціально мотивованій активності.

Плюралістичне ставлення треба виховувати й мотивувати в традиціях класичного прагматизму на всіх рівнях соціальної комунікації. При цьому важливо не тільки знати моделі чужої культури: привертаючи увагу до проблеми самоідентифікації в межах мультикультури, треба пам'ятати, що значно важливіша спонтанність, відкритість у сприйнятті чужих культурних моделей. Ці два фактори постулюють необхідність почути голос різних груп, що вимагають визнання своїх прав. Завдяки цьому зростає надія, що проблема культурної різноманітності й принципи особистої та національної ідентичності будуть визнані й почуті. Кожна культура додає свій внесок у цінність життя. За всіх сумнівів і недоліків, які природно присутні в структурі глобальної системи, гуманістичний постулат «світ єдиний у своєму різноманітті» надає все більшій кількості людей право на особистісну й національну ідентичність і можливість участі у світі, що стає все більш глобалізованим.

Література:

1. Pieterse J. N. *Globalization and Culture: Global Melange*. Rowan & Littlefield Publishers, 2003. 149 p.
2. Жарких В. Ю. Культура медіації у філософії прагматизму. *Гуманітарний часопис*. 2016. №. 4. С. 5–10.
3. Kallen H. M. *Cultural Pluralism and the American Idea*. Harvard UP, 1956. 215 p.
4. Dewey J. *Reconstruction in Philosophy*. N-Y, 2007. 168 p.
5. James W. *A Pluralistic Universe*. Harvard UP, 1909. 112 p.
6. Hopkins A. G. *Globalization in World History*. Lnd; Norton, 2000. 395 p.
7. Luhman N. *Globalization or World Society?: How to Conceive of Modern Society*. *International Review of Sociology*, 1997, Vol. 7, Issue 1.
8. Schiller H. I. *The Global Information Highway*. 2000. 283 p.
9. Schiller F. C. S. *Studies in Humanism*. London, 1907. 492 p.

References:

1. Pieterse, J. N. (2003), *Globalization and Culture: Global Melange*. Rowan & Littlefield Publishers, 149 p.
2. Zharkykh, V. Yu. (2016), *Kul'tura mediatsiyi u filosofiyi prahmatyzmu* [The Culture of Mediation in the Philosophy of Pragmatism], *Humanitarnyy chasopys*, No. 4, pp. 5–10.
3. Kallen, H. M. (1956), *Cultural Pluralism and the American Idea*, Harvard UP, 215 p.
4. Dewey, J. (2007), *Reconstruction in Philosophy*, N-Y, 168 p.
5. James, W. (1909), *A Pluralistic Universe*, Harvard UP, 112 p.
6. Hopkins, A. G. (2000), *Globalization in World History*, Norton, Lnd, 395 p.
7. Luhman, N. (1997), *Globalization or World Society? : How to Conceive of Modern Society*, *International Review of Sociology*, Vol. 7, Iss. 1.
8. Schiller, H. I. (2000), *The Global Information Highway*, 283 p.
9. Schiller, F. C. S. (1907), *Studies in Humanism*. London, 492 p.

Volodymyr Zharkykh

PHILOSOPHY OF NATIONAL / PERSONAL SELF-IDENTIFICATION IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

In the contemporary open communicative space the phenomenon of globalization is a given that affects all aspects of human life. Though not new in the historical perspective, its character today is different in cognitive and existential aftereffects and also in the scope of its prevalence. Its especially strong influence is felt in the modifications and changes within the sphere of national / individual cultural identity. The impact of these processes on collective consciousness, historical memory, social harmony and language is twofold. On the one hand, they develop, enrich and diversify the content of life. On the other, they feed tendencies for separation. The interaction of these processes generates a crisis of identity. Living in the situation of linguistic / cultural difference / plurality corrodes the idea of personal / social self-identity.

The problem of intercultural interference has always been urgent in the USA. It was comprehensively discussed in pragmatism, which offered a sensible method of dealing with misunderstanding and conflict of cultural diversity. Pragmatism did not agree with the theory of assimilation – the melting pot theory, offered by R. Emerson. Neither did it agree with the theory of segregation – the supremacy of white America. Instead it proposed the idea of multiculturalism based on the metaphor of orchestra, i.e. recognizing a confederation of cultures. Like in an orchestra each culture adds its voice in the melodious unity, each culture is equally important in creating a harmonious whole.

The idea of multiculturalism suggests a special type of social inclusiveness, where every culture is treated as an equally important participant in joint socially motivated activity.

Keywords: *globalization, crosscultural influence, identification.*

Володимир Жарких

ФІЛОСОФІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ / ОСОБИСТОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У сучасному відкритому комунікативному просторі явище глобалізації – це даність, яка впливає на всі аспекти людського життя. Хоча воно і не є абсолютно новим в історичній перспективі, його характер сьогодні відрізняється когнітивними й екзистенційними наслідками, а також масштабом його поширеності. Особливо сильний вплив глобалізації відчувається в модифікаціях і змінах у сфері національної / індивідуальної культурної ідентичності. Вплив цих процесів на колективну свідомість, історичну пам'ять, соціальну гармонію та мову подвійний. З одного боку, процеси глобалізації розвивають, збагачують та урізноманітнюють зміст життя, але з другого, вони породжують тенденції автономізації. Взаємодія цих різновекторних процесів породжує кризу ідентичності. Життя в ситуації мовної / культурної різниці / множинності роз'їдає ідею особистої й соціальної

самоідентичності.

Проблема міжкультурного втручання завжди була актуальною в США. Це всебічно обговорювалося в прагматизмі, який пропонував розумний метод поведінки з нерозумінням і конфліктом культурної різноманітності. Прагматизм не погодився ні з теорією асиміляції – теорією плавильного котла, запропонованою Р. Емерсоном, ні з теорією сегрегації – верховенства білої Америки. Натомість він запропонував ідею мультикультури на основі метафори оркестру, тобто визнання конфедерації культур. Як і в оркестрі, кожна культура додає свого голосу в мелодійну єдність, кожна культура однаково важлива у створенні гармонійного цілого.

Ідея мультикультури передбачає особливий тип соціальної включеності, коли кожна культура трактується як не менш важливий учасник спільної соціально мотивованої діяльності.

Ключові слова: глобалізація, кроскультурний вплив, ідентифікація.

Жарких Володимир – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії та методології науки гуманітарного факультету Одеського національного політехнічного університету.

Zharkykh Volodymyr – Professor, Doctor of Philosophy Sciences, Professor, Odessa National Polytechnic University.

ORCID 0000-0003-2829-9625

email: vzharkykh@gmail.com

Надійшла до редакції 06.09.2019. Розглянута на редколегії 19.11.2019.

Рецензенти:

Доктор філософських наук, професор, головний науковий співробітник відділу гуманітарної політики Національного інституту стратегічних досліджень при Президенті України Степіко М. Т.

Кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри документознавства гуманітарного факультету Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» Прилуцька А. Є.